Peder Swart
Skildrade 1560 Malmö mötet
1 september 1524

PEDER SvARTS SKILDRING AV MALMÖ MÖTE 1524.

Widh midsomars tijdh drogh han (d. v. s. konung Gustav Vasa) åstadh till herredagen j Malmöö, fick gislan för sigh som vtloffuat war, togh medh sigh sin Canceller M. Larentz, jtem Her Thure Jenson medh några flere aff Rådet. J wegen förmante han altildh Her Thure (effter han war then eldste af f Riddarskapet her i Rijket) att han flux skulle leggia sigh vth att förswara the Swenskes rätt till Gotland, hwilket han och högelige vtloffuadhe. Men när the komme fram funne the Danske snar rådh till att stoppa Her Thure munnen till. The hade bodh till honom hemlige och lete honom seia, att hwar han lade sigh mycket ther vth före, skulle han mista all then smörränta han hade vpbära i Nörige. Herredagen gick foordt, ther war ganske mycken handell daglige. Bland annadt discepterades iu om Gotland. När thet gick om att the Swenske skulle swara för sigh war Her Thure måellöös, han hostade och kom intedt ord fram. Snarast sagt wore få aff the Swenske Båget swarade ther till ytan Cancelleren Mester Larentz och Konung Götstaff sielff***. (exempel ovan på skriftspråk från år 1560, svenska)***

Peder Swart (latin: Petrus Niger), död 1562, begravd 5 oktober, var biskop i Västerås, Gustav Vasas krönikeskrivare och historiker. Egentligen kallades han Peder Andræ med tillnamnet "Svart", som han fick senare genom sönernas latinska tillnamn. Inget är känt om hans ursprung, även om han torde ha härstammat från området runt Västerås. Peder Swart omtalas första gången 1539 då han uppbar kyrkliga skatter i Västerås, och var 1540-1546 biskops- och kungsfogde. Senast 1541 blev han kanik, senast 1543 kyrkoherde och senast 1544 predikant i Västerås. 1545-1550 var han skolmästare i Västerås och 1546-1549 prost i Tuhundra prosteri. Troligen 1550 blev han kaplan hos Gustav Vasa, höll likpredikan över Margareta Leijonhufvud och skötte 1552 förhandlingarna med de kritiska biskoparna i samband med att Gustav Vasa ville gifta om sig med sin förra hustrus systerdotter Katarina Stenbock. Från 1554 befriades han från skatt från sin gård Fläka i Lundby socken och 1557 utnämndes han biskop i Västerås stift.

Tillsammans med Gustav Vasa skrev Peder Swart det så kallade Gensvaret, ett svar på Den danska rimkrönikan, som gavs ut 1558. Gustav Vasa ville styra över vad som skrevs om honom och då han 1556 första gången till tillfälle att läsas därför Olaus Petris krönika blev han rasande och begärde omedelbart att alla exemplar av skriften som kunde påträffas skulle sändas till honom och tryckning förhindras. Av allt att döma gav han då i stället uppdraget till Peder Swart som författade en krönika över sitt liv fram till 1534. Delar av berättelsen kan ha författats efter kungens egen diktamen, men troligen användes även de skriftliga direktiv om vad berättelsen som skulle innehålla som Olaus Petri tidigare hade erhållit. Bland annat skildras reformriksdagen i Västerås 1527 samt ett par av äventyren i Dalarna. Krönikan ger den bild åt eftervärlden som Gustav Vasa önskade nämligen som landsfader som ömmade för sitt folk. Krönikan är skönlitterärt väl skriven men är inte historiskt pålitlig. Han berättar bland annat om det första vasaloppet. Dalekaraner sände en åstadh benembd Engelbrecht med nogre andre skidekarar the ther genom natt och dag droghe genom skogen medh samma wärff och funne Götstaff öffuerst vppe j Lima. Den så kallade Peder Swarts biskopskrönika för Västerås stift anses vara en förfalskning utförd på 1600-talet av Hedemoraprosten Nils Rabenius. Swarts grav finns i Västerås domkyrka.

Så lyder västeråsbiskopen Peder Svarts skildring av det betydelsefulla möte som hölls i Malmö under de sista dagarna i augusti månad och de första i september år 1524. Utan att tillhöra de allra mest kända ställena i krönikan innehåller denna skildring dock några episoder som ofta ha blivit anförda i den historiska litteraturen, särskilt den svenska; här möter nämligen för första gången berättelsen om TureJönssons svaga, rentav förrädiska insats samt de anekdotiska skildringarna av konung Gustavs ordduell med Anders Bille och häftiga utfall mot den liibeckske köpmannen Hermann Iserhel. Denna framställning har karakteriserats såsom en i Sverige några årtionden efter händelserna utbildad, fast men på grund av varjehanda omständigheter något misstänkt tradition. "Den har nedskrivits på 1560-talet av Peder Svart i hans bekanta krönika om Gustaf Vasa.

Peder Svart har förlagt Malmö möte till midsommartiden år 1525. **(Rätt datum: 1 september 1524)**
1532 hade en överenskommelse om Gotland fortfarande inte uppnåtts, så Bohuslän återlämnades till Danmark-Norge i utbyte mot 1 200 gyllen. Detta misstag som förklaras av den omständigheten att krönikören el har förfogat över daterade handlingar som härröra från mötet har tidigt observerats och rättats av dem som begagnat hans framställning såsom t. ex. Tegel och Celsius. Däremot har herr Peder en riktigare uppfattning om mötets längd än de nämnda efterföljarna, som ha godtagit Huitfeldts uppgift att konungarna kommo samman den 1 september och, då recessen är undertecknad samma dag, därför ha trott att förhandlingarna endast pågingo en enda dag.12Beträffande konung Gustavs följe vet man tack vare de hanseatiska berättelserna och andra samtida källor att detta var tämligen stort. Således deltogo konungens kansler Laurentius Andreas och riksrådet Ture Jönsson (Tre Rosor), rikshovmästare och den förnämste medlemmen av det svenska riksrådet, i förhandlingarna. Däremot är den ofta efter Peder Svart anförda uppgiften "medh nåltre flere af f Rådet" icke fullt riktig. "Några flere" får nämligen reduceras till ett enda riksråd marsken Lars Siggesson (Sparre) ty utöver denne och Ture Jönsson omnämnas inga andra svenska riksråd i de samtida källorna såsom närvarande vid förhandlingarna. Peders berättelse visserligen är otillförlitlig och felaktig i åtskilliga detaljer men att man dock icke har rätt att utan vidare avvisa allt vad han återger i de centrala partierna särskilt Ture Jönsson- och Hermann Iserhelepisoderna. Härtill kommer nu vad som konstaterats om hans källunderlag. Ett särskilt intresse knyter sig därigenom till skildringen. Vi äga tack vare denna en källa, som utförligare än någon annan ger oss den gamle kung Göstas syn på en för Nordens historia viktig händelse.
”Av Gustav Sjöbergs artikel 1948 års skrift Elbogen”

Malmö recess kallas överenskommelsen mellan Sverige och Danmark 1 september 1524 i Malmö. Under medling av Hansans ombud blev överenskommelsen det formella slutet av Gustav Vasas befrielsekrig mot Danmark-Norge.

Avtalet villkor 1524

att hansestäderna på ett möte i Lübeck vid midsommaren 1525 som skiljedomare skulle döma alla de frågor om vilka de båda kungarna tvistade

att Sverige genast skulle återlämna Blekinge till Danmark, men behålla Bohuslän tills skiljedomen fallit

att Gotland tills skiljedom fallit skulle tillhöra den som 1 september 1524 innehade Visby

att alla ersättningsfrågor mellan de båda länderna skulle avgöras i detta möte

att alla fångar på båda sidor genast skulle friges

att alla fientligheter genast skulle ställas in

att båda parter skulle hålla fred, vänskap, enighet och uppträda som goda grannar

Den som bröt denna förlikning, skulle plikta 100 000 gyllen, varav hälften skulle tillfalla motparten och hälften skiljedomarna. 1532 hade en överenskommelse om Gotland fortfarande inte uppnåtts, så Bohuslän återlämnades till Danmark-Norge i utbyte mot 1 200 gyllen.

Skylt i hörnan nära ingången till Scandic Hotel

Gustav Vasa hade blivit kung i Sverige 1523, vilket han förblev till 1560. Sverige hade vid denna tid c:a 800.000 innevånare och endast 5% bodde i städer. Kungen hade fått löfte av Hansan i Lübeck att få soldater till sin erövring av Gotland. Visby lyckades man dock inte inta. Kungen ansåg att Hansan inte uppfyllt sina löften och när han på Stortorget fick se den tyske diplomaten ***Herman Iserhel*** (som han kände sedan tidigare) blev han tvärilsk och drog kniv. Iserhel kom undan med blotta förskräckelsen. Herman Iserhel. En bekant köpman från Lübeck, tillika representant för Hansan, en ev de smutsiga fredsmäklare som han ansåg lurat honom. -Hörrududu din skitstövel! Vrålade Gustav. -Var tusan tog mina gubbar på Gotland vägen? Gustav måttar ett slag mot tysken. Men denne hoppar undan och knuffar till svensken som sätter sig på ändan. Han flyger ilsken som ett bi upp på fötter igen. -Du din skitstövel, jag ska filéa dig! vrålar den tandlöse och drar sin kniv! De drog ner den skrikande monarken på marken och avväpnade honom.

Det var en besviken kung som gick över torget på kvällen den 1:e september 1524. Han var på ett jäkla humör och längtade hem till Sverige igen. Tyskarna hade svikit honom, danskarna var förargliga och de svarta stumparna i käften de plågade honom. Tandvärken var värre än någonsin.

Gustav inkvarterads i Jörgen Kocks hus

Jörgen Kocks hus

Jörgen Kocks hus är det mest imponerande byggnadskomplexet från Malmös äldre historia. De ståtliga tegelmurarna symboliserar inte enbart 1500-talets Malmöhistoria utan också en stor portion dansk rikshistoria.

Text Wikipedia

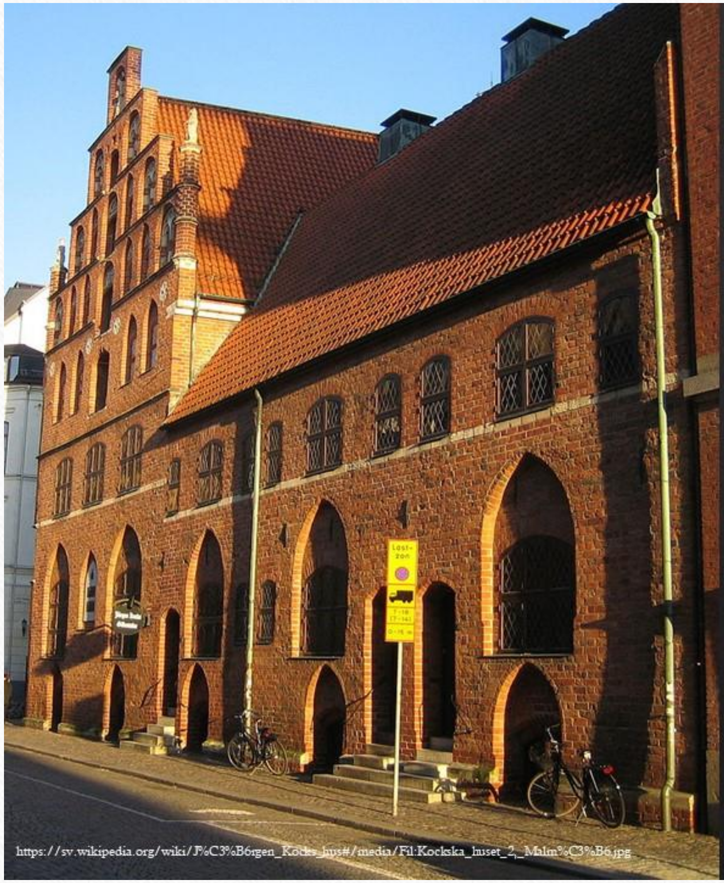

Jörgen Kocks Hus

Jörgen Kocks hus är det mest imponerande byggnadskomplexet från Malmös äldre historia. De ståtliga tegelmurarna symboliserar inte enbart 1500-talets Malmöhistoria utan också en stor portion dansk rikshistoria.

Jörgen Kock omtalas som myntmästare för hela Danmark år 1518. Han bodde vid denna tid på Myntergården i Malmö, föregångaren till det nuvarande Malmöhus. 1522 inköpte han en fastighet mitt i Malmö av Sorö kloster. Denna fastighet låg strategiskt vid korsningen av den stora huvudgatan "Den lange adelgatan" och stredet som ledde ner till hamnporten och Malmös viktiga skeppsbrygga. Åren 1522-1524 uppförde han sitt alltjämt till stora delar existerande palats. Så mäktig var Jörgen att han efter 1525 förlade Danmarks mynttillverkning till sin egen gård. Detta kunde han göra då stora delar av kvarteret söder om bostadsbyggnaderna ingick i hans tomt.

Jörgen Kock omtalas som myntmästare för hela Danmark år 1518. Han bodde vid denna tid på Myntergården i Malmö, föregångaren till det nuvarande Malmöhus. 1522 inköpte han en fastighet mitt i Malmö av Sorö kloster. Denna fastighet låg strategiskt vid korsningen av den stora huvudgatan ”Den lange adelgatan” och stredet som ledde ner till hamnporten och Malmös viktiga skeppsbrygga. Åren 1522-1524 uppförde han sitt alltjämt till stora delar existerande palats. Så mäktig var Jörgen att han efter 1525 förlade Danmarks mynttillverkning till sin egen gård. Detta kunde han göra då stora delar av kvarteret söder om bostadsbyggnaderna ingick i hans tomt. Av den forna gården återstår i dag tre byggnader. Själv bodde Jörgen och hans hustru Citze i den ståtliga hörnbyggnaden. Till denna hör den mindre salslängan mot Stortorget.

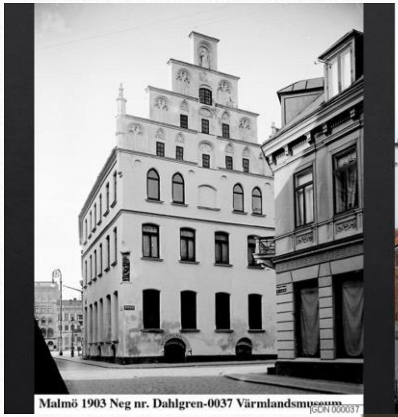

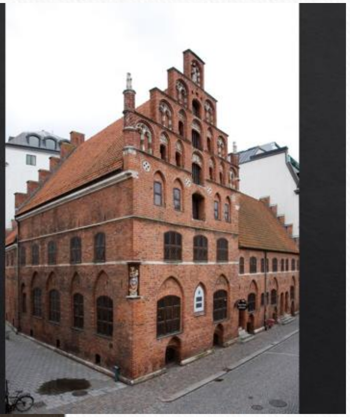

I augusti 1524 bodde Gustav Vasa under en vecka i huset. I ovanvåningen finns alltjämt ursprungliga väggmålningarna i det forna sovrummet delvis bevarade. Dessa har en helt annan karaktär än övriga väggmålningar i huset varför man misstänker att de kan ha utförts av en tysk mästare med anledning av den svenske kungens besök. Ett bevarat motiv visar ett palats där kung David blickar ut över sin trädgård där den nakna Bathseba badar. Bilden av Bathseba har dock senare huggits bort. Både i bottenvåning såväl som i ovanvåning finns fragment efter andra färgrika väggmålningar i en stil som antyder en mera lokal målares verksamhet. Väggarna har täckts av blad- och växtrankor ur vilka olika figurer står fram. I bottenvåningens banklokal ses en pipare och en trumslagare över dörren, flankerad av två dansande björnar och en papegoja. Här finns också Jörgen Kocks och hans hustru Citzes vapensköldar. Jörgen blev adlad i januari 1526 varför vapnen anger en bakre gräns för målningarnas datering. I salslängans ovanvåning finns fragment efter en samtida väggmålning bestående av kvaderplock, återgivna i perspektiv. Här finns också ett litet fragment av ett manshuvud i vars skägg en råtta sitter. Malmöforskaren Einar Bager har velat koppla denna scen till det samtida brukade talesättet: ”Råtta bygger bo i lat mans skägg”.